

راهکارهای جهت مقابله با مشکل انفجار فضای حالت در سیستم‌های تبدیل گراف با استفاده از الگوریتم‌های پرندگان و جستجوی گرانشی

مریم مرادی^۱، دانشجوی کارشناسی ارشد، رزا یوسفیان^۲، دانش‌آموخته کارشناسی ارشد، وحید رافع^۳، استادیار

۱- دانشکده فنی و مهندسی - گروه مهندسی کامپیوتر - دانشگاه اراک - اراک - ایران - m.65moradi@gmail.com

۲- موسسه آموزش عالی غیرانتفاعی فیض الاسلام - اصفهان - ایران - rosa8a81@yahoo.com

۳- دانشکده فنی و مهندسی - گروه مهندسی کامپیوتر - دانشگاه اراک - اراک - ایران - v-rafe@araku.ac.ir

چکیده: واریسی مدل، یک روش خودکار و راهکاری مناسب به منظور درستی‌یابی سیستم‌های نرم‌افزاری مطمئن است. در این سیستم‌ها، نمی‌توان ریسک بروز خطا را حتی در فرآیند تست پذیرفت و لذا لازم است فرآیند درستی‌یابی، قبل از پیاده‌سازی و در سطح مدل انجام شود. سیستم‌های تبدیل گراف، از پرکاربردترین سیستم‌های مدل‌سازی رسمی و راهکاری مناسب به منظور مدل‌سازی و واریسی سیستم‌های پیچیده هستند. اما این سیستم‌ها در فرآیند واریسی مدل از مشکل انفجار فضای حالت رنج می‌برند که در صورت گسترده‌بودن ابعاد مسئله و لذا بزرگ شدن فضای حالت مدل، سیستم با کمبود حافظه مواجه می‌شود. لذا هدف از این پژوهش، پیشنهاد راهکاری جهت مقابله با این مشکل در فرآیند واریسی سیستم‌های تبدیل گراف است. راهکارهای ارائه‌شده، به جای تولید کل فضای حالت، آن را در جهت رسیدن به یک حالت خطا به‌طور مثال بن‌بست، هدایت می‌کنند. راهکار پیشنهادی بر مبنای الگوریتم پرندگان طراحی شده و برای جلوگیری از مشکل به دام افتادن در بهینه‌های محلی که مشکل اصلی این الگوریتم است، با الگوریتم جستجوی گرانشی که دارای قدرت خوبی در جستجوی محلی است، ترکیب شده است. در نهایت به منظور ارزیابی نتایج راهکارهای ارائه‌شده، این راهکارها در ابزار Groove- از ابزارهای مدل‌سازی تبدیل گراف- پیاده‌سازی شده‌اند.

واژه‌های کلیدی: واریسی مدل، سیستم تبدیل گراف، انفجار فضای حالت، الگوریتم پرندگان، الگوریتم جستجوی گرانشی.

An Approach to Cope with the State Space Explosion Problem in Graph Transformation Systems Using PSO and GSA Algorithms

M. Moradi¹, R. Yousefian², V. Rafe³

1, 3 - Faculty of Engineering, Department of computer engineering, Arak University, Arak, Iran

2-Feizol Eslam Institution, Khomeinishahr, Isfahan- Iran

Abstract: One of the best solutions to verify software systems (especially critical systems) is model checking in which all reachable states are generated from an initial state and the generated state space is searched to find errors or some desirable patterns. However, the problem for many real and complex systems is the state space explosion in which model checking cannot generate all the states. In this paper, a solution is presented to cope with this problem in systems modeled by graph transformation. Since meta-heuristic algorithms are proper solutions to search in very large problem spaces, they employed in this research to find errors (e.g. deadlocks) in systems which cannot be verified through existing model checking approaches because of state space explosion problem. To do so, a Particle Swarm optimization (PSO) algorithm is employed to consider only a subset of states (called population) in each step of the algorithm. To avoid local optima problem, PSO is combined with Gravitational Search Algorithm (GSA). Our proposed approach is implemented in GROOVE – a toolset for designing and model checking graph transformation system-. The experiments show better results in terms of accuracy, speed and memory usage in comparison with the existing approaches.

Keywords: Model checking, deadlock, particle swarm optimization, PSO, gravitational search algorithm, graph transformation system, state space explosion

تاریخ ارسال مقاله: ۹۳/۰۱/۱۸

تاریخ اصلاح مقاله: ۹۳/۰۴/۲۸

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۳/۰۶/۳۰

نام نویسنده مسئول: وحید رافع

نشانی نویسنده مسئول: ایران - اراک - سردشت - پردیس دانشگاه اراک - دانشکده فنی و مهندسی - گروه کامپیوتر

۱- مقدمه

روش پیشنهادی ارائه شده، با به کارگیری روش‌های هوشمند، از جمله الگوریتم پرندگان (PSO) [۱۶]، در مسائلی با فضای حالت بسیار بزرگ و پیچیده، سعی بر کشف خطا دارد. قابل ذکر است، الگوریتم ارائه شده، متمرکز بر کشف بن‌بست در مسائل مدل شده در سیستم تبدیل گراف است. اما از آنجاکه الگوریتم پرندگان از مشکل به دام افتادن در بهینه‌های محلی رنج می‌برد، با ترکیب آن با الگوریتم جستجوی گراش (GSA) [۱۷] سعی شده است دقت راهکار پیشنهادی تا حد ممکن، مورد قبول باشد.

در نهایت با تجهیز ابزار Groove به راهکار پیشنهادی، تلاش شده است گامی مؤثر در جهت بهبود فرآیند واریسی مدل قبل از تولید سیستم برداشته شود. با بررسی نتایج، مشاهده می‌شود که الگوریتم‌های ارائه شده در مقایسه با راهکارهای موجود، توانسته‌اند نتایج قابل قبولی را به دست آورند.

در ادامه مقاله، در بخش ۲ به کارهای مرتبط که در این زمینه انجام شده است اشاره می‌شود. در بخش ۳ بر رویکرد ارائه شده نگاهی مختصر می‌اندازیم. مفاهیم اولیه در راستای پژوهش انجام شده از جمله؛ واریسی مدل، سیستم تبدیل گراف، الگوریتم پرندگان و الگوریتم جستجوی گراش در بخش ۴ به صورت اجمالی مطرح شده اند. در بخش ۵ نحوه ترکیب واریسی مدل با الگوریتم‌های پیشنهادی و روند عملکرد آن‌ها مورد بررسی قرار گرفته است. روش پیاده‌سازی و ارائه نتایج به دست آمده از راهکارهای پیشنهادی و ارزیابی آن‌ها در بخش ۶ نشان داده شده است. بخش ۷ نیز شامل نتیجه‌گیری و پیشنهادها برای کارهای آتی است.

۲- کارهای مرتبط

امروزه برای کشف خطاهایی همچون بن‌بست^۶ در سیستم‌های ایمنی-بحرانی، از واریسی مدل استفاده می‌شود. به طوری که پس از مدل شدن سیستم، کل فضای حالت آن تولید شده و تمام حالت‌ها بررسی می‌شوند. این روش با وجود مزایایی که دارد، مهم‌ترین مشکل آن انفجار فضای حالت است؛ به این صورت که با بزرگ شدن ابعاد مسائل، فضای حالت به صورت نمایی رشد می‌کند و با گسترش فضای حالت، فرآیند واریسی با مشکل مواجه می‌شود. لذا پژوهش‌های مختلفی در راستای مقابله با این مشکل ارائه شده است.

از جمله راه‌حل‌های پیشنهاد شده با استفاده از روش‌های کلاسیک جهت نیل به این هدف، می‌توان به راه‌حل‌های مبتنی بر کاهش اندازه فضای حالت مدل [۸، ۱۸ و ۱۹] و راه‌حل‌های مبتنی بر اندوختن حافظه [۲۳-۲۰] اشاره کرد. این پژوهش‌ها، برای کاهش اندازه فضای حالت از روش‌هایی چون درستی‌یابی ترکیبی [۳، ۴]، کاهش بر مبنای ترتیب جزئی [۳، ۵ و ۶] و کاهش تقارنی [۹-۷] استفاده می‌کنند. برای اندوختن حافظه نیز از الگوریتم‌هایی جهت کاهش حافظه لازم برای ذخیره سازی حالت‌ها استفاده می‌شود. این روش‌ها با اینکه مشکل انفجار فضای حالت را تا حدی بهبود بخشیده‌اند، اما مشکل همچنان

وابستگی زندگی بشر به کامپیوتر، روز به روز و به سرعت در حال گسترش است. با پیشرفت علم بشر در همه زمینه‌ها، نیاز به سرعت و دقت به خصوص در حوزه‌هایی که پیچیدگی بالایی دارند و انجام کارها و محاسباتی که در آن‌ها به سرعت و دقتی فراتر از توانایی‌های معمول بشر نیاز دارد، اهمیت یافته و به تبع آن، صحت سیستم‌های کامپیوتری، تبدیل به یکی از دغدغه‌های کارشناسان حوزه نرم‌افزار گردیده است. اساساً تولید سیستم‌ها با بروز خطاهایی همراه است. برخی از این خطاها تأثیرات بحرانی روی زندگی بشر ندارند، اما گاهی اوقات سیستم مورد بحث، یک سیستم ایمنی-بحرانی است. در این سیستم‌ها حتی برای مرحله تست نیز نمی‌توان ریسک بروز خطا را حتی برای یک بار پذیرفت. وجود یک خطای کوچک برنامه‌نویسی در این سیستم‌ها می‌تواند منجر به وارد آمدن خسارات مالی و جانی جبران‌ناپذیر شود [۱]. در این گونه موارد، از فرآیند واریسی مدل برای درستی‌یابی مسئله مفروض استفاده می‌شود که پیش‌نیاز آن، توصیف رسمی سیستم است. واریسی‌کننده مدل از طریق بررسی تمام حالت‌ها و انتقال‌ها مشخص می‌کند که مسئله مدل شده در این سیستم آیا خصوصیت مورد نظر را برآورده می‌کند یا خیر؟

یک روش بسیار پرکاربرد برای مدل‌سازی، استفاده از سیستم تبدیل گراف است که برای توصیف و مدل‌سازی از پایه ریاضیاتی مبتنی بر گراف استفاده می‌کند. Groove [۲]، یکی از ابزارهای رایج برای درستی‌یابی مسائل مدل شده در سیستم تبدیل گراف است که پس از مدل کردن و از طریق تولید کل فضای حالت مدل و سپس بررسی تمام حالت‌ها، عملیات واریسی را انجام می‌دهد. اما این روند از مشکل انفجار فضای حالت رنج می‌برد. فضای حالت، مجموعه حالت‌های احتمالی است که با شروع از حالت اولیه می‌توان به آن‌ها رسید. تعداد این حالت‌ها بسته به ابعاد مسئله می‌تواند بسیار زیاد و روند رشد آن نمایی باشد. فضای حالت گاهی آن قدر بزرگ است که حافظه سیستم قادر به تولید، نگهداری و بررسی همه حالت‌ها نیست. لذا این فرآیند به دلیل کمبود حافظه، بدون نتیجه و ناموفق خواهد بود. لذا راه‌حل‌های متعددی برای مقابله با این مشکل ارائه شده است.

تاکنون از روش‌های کلاسیکی همچون درستی‌یابی ترکیبی [۳، ۴]، کاهش بر مبنای ترتیب جزئی [۳، ۵ و ۶] و کاهش تقارنی [۹-۷] به منظور کاهش اندازه‌ی فضای حالت مدل، استفاده شده است. اگرچه این روش‌ها توانسته‌اند مشکل انفجار فضای حالت را تا حدی بهبود بخشند ولی این مشکل همچنان به عنوان یک مشکل بنیادی در سیستم‌های واریسی مدل باقی مانده است و این سیستم‌ها همچنان از مشکل کمبود حافظه و سرعت پایین رنج می‌برند. در سال‌های اخیر، روش‌های هوش مصنوعی نیز به منظور رسیدن به راه‌حل یا افزایش سرعت همگرایی به طرف راه‌حل‌ها در سیستم‌های واریسی مدل، مورد توجه قرار گرفته‌اند [۱۵-۱۰].

به کمک الگوریتم ژنتیک^{۱۱} نیز کارهایی در مقابله با مشکل انفجار فضای حالت سیستم‌های واری مدل، انجام شده است [۱۳، ۱۴] و [۲۹]. در [۱۴، ۱۳] تمرکز بر روی مقابله با مشکل انفجار فضای حالت در فرآیند واری مدل در مسائل مدل شده بر مبنای مدل سازی مبتنی بر متن است. در [۱۳] یک چارچوب برای کاهش فضای حالت در سیستم‌های واکنشی^{۱۲} ارائه شده است. در این روش با بهره‌گیری از الگوریتم ژنتیک، به جای جستجوی همه فضای حالت، جستجو را به سمت حالت‌های خطا؛ به‌طور مثال بن‌بست، هدایت می‌کند. الگوریتم ارائه شده، در verisoft که ابزاری جهت کاوش فضای حالت مبتنی بر مدل سازی متنی است، پیاده سازی شده است. در [۱۴] نیز یک سیستم واری مدل مبتنی بر مدل سازی متنی، جهت کشف بن‌بست، بر روی JPF (Java Pathfinder)، که یک سیستم درستی‌یابی برنامه‌های اجرایی جاوا است، طراحی شده است. همان‌طور که اشاره شد این پژوهش‌ها بر روی مدل‌های متنی و نه سیستم‌های تبدیل گراف تمرکز کرده‌اند.

تمامی راهکارهای ارائه شده، با هدف مقابله با مشکل انفجار فضای حالت در سیستم‌های واری مدل انجام شده‌اند اما هیچیک از آن‌ها بر روی سیستم‌های تبدیل گراف متمرکز نیستند. این در حالی است که سیستم تبدیل گراف، یک زبان رسمی گرافیکی است که در فازهای مختلف توسعه نرم‌افزار مانند فرامدل سازی^{۱۳} [۳۰]، ارائه سبک معماری^{۱۴} [۳۱]، پالایش^{۱۵} [۳۲]، بازسازی^{۱۶} [۳۳]، تبدیل مدل [۳۴]، تحلیل کارایی^{۱۷} [۳۵] و ... مورد استفاده قرار می‌گیرد.

در [۳۶]، یک تکنیک از نوع واری مدل محدود شده^{۱۸} (BMC)، برای سیستم‌های تبدیل گراف، ارائه شده است. در این تکنیک، نمونه گراف BMC، به یک نمونه SMT^{۱۹} تبدیل می‌شود که گراف اولیه، قوانین تبدیل و خصوصیات مورد واری مدل، توسط منطق مرتبه اول توصیف می‌شوند. در این تکنیک، خطایی که در پی کشف آن هستیم، به صورت یک گراف ممنوعه^{۲۰} در نظر گرفته شده و بررسی می‌شود که آیا آن الگوی ممنوعه، دسترس پذیر است یا نه. محققان این پژوهش، ابزار مورد نظر خود را به‌عنوان افزونه‌ای بر روی ابزار Groove پیاده‌سازی کرده‌اند. اگرچه ماهیت این پژوهش، به کلی با پژوهش حاضر متفاوت است و با استفاده از حل‌کننده‌های SAT به بررسی و آنالیز سیستم می‌پردازد و بر پایه جبر رابطه‌ای کار می‌کند و همچنین محققان آن، آزمایش‌های خود را تنها بر روی یک مطالعه موردی تست کرده‌اند و به جزئیات پیاده‌سازی نظیر کامپیوتری که آزمایش‌ها را بر روی آن انجام داده‌اند، اشاره‌ای نکرده‌اند، با این حال، نتایج این پژوهش را با نتایج پژوهش حاضر در بخش ۶، مقایسه کرده‌ایم.

در [۱] نیز با بهره‌گیری از الگوریتم ژنتیک، نیل به هدف مورد نظر، با تأکید بر یافتن بن‌بست، بر روی سیستم‌های تبدیل گراف متمرکز شده است. ایده کلی در این روش این است که به جای تولید کل فضای حالت در فرآیند واری مدل، با استفاده از روشی مبتنی بر الگوریتم

باقی است و فرآیند واری مدل در سیستم‌ها همچنان از مشکل مواجهه با کمبود حافظه و سرعت پایین رنج می‌برد.

روش‌های اکتشافی^۷، دسته دیگری از روش‌هایی هستند که جهت مقابله با مشکل انفجار فضای حالت در واری مدل، به کار گرفته شده‌اند. در واری مدل نمادین در [۲۴] و در واری مدل صریح در [۲۵]، از روش‌های اکتشافی استفاده شده است که در جستجوی آن‌ها، ابتدا حالت‌هایی ملاقات می‌شوند که بیشترین احتمال را برای رسیدن به خطا دارند. یک جستجوی اول بهترین، در واری مدل بر پایه نمودار تصمیم‌گیری دودویی، توسط ابزار Murφ در [۲۶] مورد استفاده قرار گرفته است. در [۲۷] نویسندگان، یک چارچوب با استفاده از جستجوی اکتشافی به منظور آنالیز خصوصیات ساختاری سیستم‌های مدل شده با سیستم تبدیل گراف ترتیب داده‌اند. آن‌ها معتقدند که جستجوی اکتشافی به کاهش آنالیزها و نیز رسیدن به راه حل‌های کوتاه‌تر - مسیره‌های کوتاه‌تر در سیستم تبدیل گراف کمک می‌کند. در این پیاده‌سازی، از الگوریتم A* استفاده شده است. این چارچوب در HSF-SPIN که یک واری مدل تخمینی سازگار با واری مدل SPIN است، پیاده‌سازی شده است [۲۸].

روش‌های اکتشافی که تاکنون به آن‌ها اشاره شد، همگی روش‌های جستجوی کامل^۸ هستند و در تمامی آن‌ها در بدترین حالت، باید کل فضای حالت کاوش شود. بنابراین اگرچه این روش‌ها، به یافتن خطا به نحو سریع‌تر کمک می‌کنند، اما همچنان از مشکل انفجار فضای حالت رنج می‌برند. در روش پیشنهاد شده در این پژوهش، راه‌حلی ارائه شده است که در آن به جای کل فضای حالت، هر بار تنها بخش‌هایی از آن برای جستجو در نظر گرفته می‌شوند.

از جمله دیگر روش‌هایی که در چارچوب هوش مصنوعی در این راستا به کار گرفته شده است، می‌توان از الگوریتم کلونی مورچه‌ها^۹ [۱۰، ۱۱ و ۱۵] چارچوبی مبتنی بر یادگیری تقویتی [۱۲] و الگوریتم ژنتیک [۱۵-۱۳ و ۲۹] نام برد.

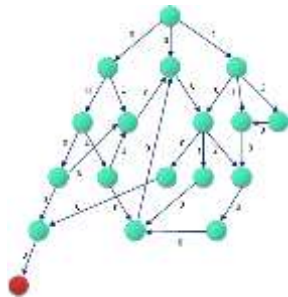
راهکارهای مبتنی بر الگوریتم کلونی مورچه‌ها، در هنگام پیمایش مسیرها برای یافتن حالت خطا، با الهام گرفتن از رفتار مورچه‌ها، مسیرهای کوتاه‌تر را به مسیرهای طولانی‌تر ترجیح می‌دهند؛ که این نکته به دلیل نیاز به حافظه کم‌تر برای ذخیره حالت‌ها، باعث جلوگیری از انفجار فضای حالت می‌شود. لذا در پژوهش‌های صورت گرفته بر مبنای این الگوریتم، برنامه‌های واری مدل توانسته‌اند بهینه‌ترین یا نزدیک به بهینه‌ترین پاسخ را برای مسائل بیابند. [۱۰، ۱۱ و ۱۵] با این حال تا کنون پژوهشی در این زمینه در حوزه سیستم‌های تبدیل گراف صورت نگرفته است.

هدف از ارائه یک چارچوب مبتنی بر یادگیری تقویتی، بهینه‌سازی مصرف حافظه به کمک افزایش احتمال انتخاب مسیرهایی است که در آن‌ها خصوصیات مورد نظر، نقض می‌شوند. این چارچوب، تنها برای واری مدل خصوصیات ارائه شده توسط منطق زمانی خطی^{۱۰} ارائه شده است [۱۲].

قالب یک گراف شامل حالت‌های مختلف سیستم به‌عنوان رئوس و انتقال‌های بین آن‌ها به‌عنوان یال‌ها، ایجاد شده و وارسی‌کننده مدل، تمامی حالت‌ها و سناریوهای ممکن سیستم را کاوش می‌کند. به این ترتیب می‌توان نشان داد که مدل ارائه‌شده از سیستم، خصوصیات موردنظر را به‌درستی برآورده می‌کند یا خیر.

فرآیند وارسی مدل، قبل از پیاده‌سازی و در سطح مدل انجام می‌شود و شامل دو قاعده اصلی است:

- ۱) توصیف سیستم توسط یک روش رسمی.
 - ۲) توصیف خصوصیات مهم سیستم توسط روش رسمی.
- وارسی‌کننده مدل از طریق بررسی تمام حالت‌ها و انتقال‌های مدل شده توسط روش رسمی، مشخص می‌کند که سیستم، خصوصیت موردنظر را پشتیبانی می‌کند یا منجر به کشف خطا به‌طور مثال؛ بن‌بست می‌شود [۲]. در بحث وارسی مدل، بن‌بست، با توجه به توصیف سیستم، به وضعیتی اطلاق می‌شود که فضای حالت سیستم، دارای حالتی باشد که هیچ انتقال خروجی ندارد. به عبارت دیگر، پس از آن حالت که نماینده یک وضعیت از سیستم است، هیچ سناریوی دیگری برای سیستم، وجود ندارد. به‌طور مثال در درخت فضای حالت شکل ۱، حالت قرمز رنگ، دچار بن‌بست است چراکه هیچ گذر خروجی برای آن وجود ندارد.

شکل ۱: به وضعیت نود قرمز رنگ که دارای هیچ گذر خروجی نیست، بن-بست گفته می‌شود

۴-۲- سیستم تبدیل گراف

تبدیل گراف، یک زبان رسمی تصویری جهت مدل‌سازی سیستم‌های نرم‌افزاری است که برای توصیف خصوصیات رفتاری و ساختاری سیستم‌ها از یال‌ها و رئوس استفاده می‌کند و به دلیل بهره‌گیری از ویژگی گرافیکی بودن، برای توصیف گویای سیستم‌های نرم‌افزاری بسیار مناسب است [۳۹]. یک سیستم تبدیل گراف، به صورت یک ۳تایی تعریف می‌شود: $GTS=(TG, HG, R)$ که TG ، گراف نوع 1^1 ، HG ، گراف میزبان 2^2 ، و R ، مجموعه قوانین است.

گراف نوع، کلیت سیستم را مشخص می‌کند و به عبارت بهتر فرامدل سیستم است.

گراف میزبان، گرافی است که نشان‌دهنده وضعیت اولیه سیستم است که باید نمونه‌ای از گراف نوع باشد. به عبارت دیگر، گراف میزبان باید همریخت گراف نوع باشد [۴۰].

ژنتی-ک، هر بار تنها بخشی از فضای حالت تولید شود. این پژوهش موفق شده است مصرف حافظه را بهبود بخشد.

۳- رویکرد پیشنهادی

پس از مطالعه کارهای مشابه می‌توان گفت با وجود کاربردهای فراوان سیستم تبدیل گراف [۳۵-۳۰]، به جز [۱] و [۴۳] در پژوهش دیگری بر روی مقابله با مشکل انفجار فضای حالت در وارسی مدل با تمرکز بر سیستم‌های تبدیل گراف پژوهشی صورت نگرفته است. مقایسه نتایج راهکار پیشنهادی با نتایج این دو پژوهش در بخش ۶ موجود است. همچنین از آنجا که هدف از این مقاله، مقابله با مشکل انفجار فضای حالت جهت وارسی مدل است، روش‌هایی که بر مبنای حذف راه‌حل‌های احتمالی کار می‌کنند، نمی‌توانند روش‌های مؤثری باشند. لذا یافتن راهکاری جهت هدایت الگوریتم به سمت حالت‌های بهینه به جای حذف آن‌ها، منطقی‌تر به نظر می‌رسد. همان‌طور که پیش‌تر ذکر شد، از این ایده در [۱] توسط الگوریتم ژنتیک استفاده شده است. با وجود این که الگوریتم ژنتیک در حل مسائل بهینه‌سازی، مخصوصاً در فضاهای بزرگ، کارکرد مناسبی دارد، با این حال به کارگیری آن در هدف مورد بحث این پژوهش، از مشکل هم‌گرایی دیرنگام و در مواردی از مشکل نتایج ضعیف رنج می‌برد [۱]. لذا بهتر است الگوریتم دیگری را برای نیل به این هدف بکار بست. الگوریتم پرندگان، با به کارگیری مفاهیم ساده و پارامترهای اندک، یکی از الگوریتم‌های مؤثر در زمره هوش مصنوعی و محاسباتی به حساب می‌آید. می‌توان با بهره‌گیری از این الگوریتم و با ایده گرفتن از فرآیند وارسی مدل، راهکار بهتری را جهت نیل به هدف این پژوهش ارائه داد.

لازم به ذکر است، الگوریتم پرندگان نیز دچار ضعف است و می‌تواند جستجو را در دام بهینه‌های محلی گرفتار کند. بنابراین پیشنهاد این پژوهش استفاده از الگوریتم پرندگان در کنار الگوریتم دیگری است که ضعف الگوریتم پرندگان را بهبود بخشد. از آنجا که ثابت شده است الگوریتم جستجوی گرانشی، در اجتناب از به دام افتادن در بهینه‌های محلی، بهتر از الگوریتم پرندگان عمل می‌کند [۵۲-۵۱]، در این پژوهش از ترکیبی از الگوریتم پرندگان و الگوریتم جستجوی گرانشی استفاده شده و نتایج آن با پژوهش‌های قبلی مقایسه شده است. برای مدل‌سازی و عملیات مربوط به کشف خطا (بن‌بست) در مدل، از ابزار Groove [۳] که یکی از ابزارهای پرکاربرد سیستم تبدیل گراف است، استفاده شده است.

۴- مفاهیم اولیه

۴-۱- وارسی مدل

وارسی مدل، فرآیندی است که به‌طور سیستماتیک و خودکار بررسی می‌کند که آیا مدل توصیف شده از سیستم، خصوصیات مورد انتظار را برآورده می‌کند یا خیر. در فرآیند وارسی مدل، پس از توصیف سیستم توسط یک زبان رسمی و توصیف خصوصیات مهم آن، فضای حالت، در

سرعت ذرات در هر بعد، به یک مقدار V_{max} محدود می‌شود. اگر به‌روزرسانی‌ها باعث شوند که سرعت در یک بعد از V_{max} بیش‌تر شود، مقدار سرعت در آن بعد برابر با V_{max} قرار می‌گیرد.

همان‌طور که اشاره شد، در الگوریتم پرندگان، ذرات به‌مرور به سمت بهترین راه‌حل پیدا شده، متمایل می‌شوند. اگر این راه‌حل، یک بهینه محلی باشد، ذرات به سمت آن می‌روند و در اطراف آن جمع می‌شوند و گاهی این روند باعث می‌شود که تکرارهای الگوریتم به پایان برسد و هنوز ذرات از دام این بهینه محلی رها نشده باشند و لذا راه‌حل اصلی، در تکرارهای الگوریتم یافت نمی‌شود. این مشکل که "به دام افتادن در بهینه‌های محلی" نام دارد، بزرگ‌ترین مشکل الگوریتم پرندگان است.

۴-۴- الگوریتم جستجوی گرانشی

در این الگوریتم، فضای جستجو شامل مجموعه‌ای از اجرام است به‌گونه‌ای که هر جرم شامل خصوصیت مکان، جرم گرانشی و جرم اینرسی و میزان شایستگی است. مکان یا موقعیت هر جرم، یک راه‌حل از مسئله است که هدف، بهینه‌کردن آن است. جرم گرانشی و جرم اینرسی هر کدام توسط روابط (۳) و (۴) قابل محاسبه هستند [۴۲].

$$m_i(t) = \frac{fitness_i(t) - worst(t)}{best(t) - worst(t)} \quad (3)$$

$fitness$ میزان شایستگی ذره، $best$ بهترین جرم از نظر میزان شایستگی و $worst$ بدترین جرم از نظر میزان شایستگی در هر تکرار از اجرای الگوریتم است.

$$M_i(t) = \frac{m_i(t)}{\sum_{j=1}^N m_j(t)} \quad (4)$$

اگر در سیستمی n جرم وجود داشته باشد، موقعیت جرم i به‌صورت رابطه (۵) بیان می‌شود که x_i^d بعد d از موقعیت جرم i است.

$$X_i = (x_i^1, \dots, x_i^d, \dots, x_i^n) \quad \text{for } i=1, \dots, n \quad (5)$$

در این سیستم در زمان t از سوی جرم j به جرم i در راستای بعد d نیرویی برابر $F_{ij}^d(t)$ وارد می‌شود که طبق رابطه (۶) محاسبه می‌شود و در آن G برابر ضریب گرانش در زمان t ، $M_i(t)$ و $M_j(t)$ جرم ذرات i و j و $R_{ij}(t)$ فاصله بین این دو جرم است.

$$F_{ij}^d(t) = G(t) \frac{M_i(t) \times M_j(t)}{R_{ij}(t)} (x_j^d(t) - x_i^d(t)) \quad (6)$$

طبق قانون گرانش، نیروی وارد بر جرم i در زمان t ، از مجموع نیروهای وارد شده از طرف سایر اجرام موجود در سیستم بر این جسم ارزیابی می‌شود. الگوریتم جستجوی گرانشی برای رسیدن به بهینه‌گی بهتر در سرعت و دقت، تنها k جرم بهتر را در نظر می‌گیرد. لذا نیروی وارد بر جسم i با رابطه (۷) قابل محاسبه است.

$$F_i^d(t) = \sum_{j \in K_{best, j \neq i}} F_{ij}^d(t) \quad (7)$$

یک قانون تبدیل گراف به صورت $p: L \rightarrow R$ و شامل دو گراف L و R است که همریخت گراف نوع هستند. مشخصات یال‌ها، مطابق با مشخصات یال‌ها در گراف نوع و رئوس ابتدا و انتهای آن‌ها نیز مطابق با گراف نوع، دارای همان انواع هستند. L ، بیانگر پیش‌شرط‌های قوانین است و R ، پس شرط‌ها را توصیف می‌کند. وظیفه قوانین در سیستم‌های تبدیل گراف، تعمیم و تبدیل است به‌این‌صورت که در گراف داده‌شده، با وقوع زیرگراف L ، آن را با R جایگزین می‌کند [۴۰].

۴-۳- الگوریتم پرندگان

این الگوریتم از رفتار دسته‌جمعی پرندگان به‌هنگام جستجوی غذا الهام گرفته شده است. گروهی از پرندگان به دنبال غذا می‌گردند درحالی‌که تنها یک‌تکه غذا وجود دارد. ایده اصلی الگوریتم پرندگان دنبال کردن پرنده‌ای است که کم‌ترین فاصله را تا غذا دارد. در این الگوریتم، هر راه‌حل، معادل یک پرنده است. هر ذره یک مقدار شایستگی دارد که هرچه به غذا، که در هر مسئله، هدف است، نزدیک‌تر باشد، ارزش شایستگی بیش‌تر خواهد بود. هر ذره دارای یک موقعیت در فضای جستجو و یک سرعت است که موجب هدایت حرکت و تغییر موقعیت آن ذره می‌شود.

روند الگوریتم به این صورت است که ابتدا، گروهی از ذرات که همان راه‌حل‌های احتمالی هستند، به‌طور تصادفی ایجاد می‌شوند. در هر تکرار، برای هر ذره میزان شایستگی محاسبه می‌شود. سپس در صورتی‌که شرط خاتمه برآورده نشد، $gbest$ و $pbest$ به‌روز می‌شوند. $pbest$ در هر مرحله، بهترین موقعیتی است که ذره تاکنون در آن بوده است و $gbest$ ، بهترین موقعیت در بین تمام ذرات است که تاکنون تجربه کرده‌اند. پس از یافتن این دو بهترین مقدار، سرعت و موقعیت هر ذره با استفاده از روابط (۱) و (۲) به‌روز شده و الگوریتم وارد تکرار بعدی خواهد شد. الگوریتم تا جایی ادامه می‌یابد که یا شرط خاتمه برآورده شود و یا تعداد معینی تکرار صورت گیرد.

$$v[t+1] = w \times v[t] + C1 \times rand(t) \times (pbest[t] - position[t]) + C2 \times rand(t) \times (gbest[t] - position[t]) \quad (1)$$

$$position[t+1] = position[t] + v[t+1] \quad (2)$$

w وزن اینرسی است که جهت کنترل تأثیر سرعت ذره در مرحله قبل بر سرعت فعلی آن استفاده می‌شود. این پارامتر باعث برقراری تعادل بین جستجوی عمومی و محلی خواهد شد. $C1$ ، در کنار عدد تصادفی $rand()$ تعیین‌کننده این است که ذره تا چه میزان به تجربه شخصی خود وابسته است. $C2$ ، در کنار عدد تصادفی $rand()$ تعیین‌کننده این است که ذره تا چه میزان به تجربه جمعی وابسته است. $rand$ ، یک عدد تصادفی بین ۰ و ۱ است و $0 \leq C1 + C2 \leq 4$. اکثر اوقات $C1 = 2$ و $C2 = 2$ در نظر گرفته می‌شود [۴۱].

سپرده می شوند. به عبارت دیگر ذراتی که تاکنون پرنده بوده‌اند از اینجا به بعد تبدیل به جرم شده و درگیر قانون گرانش می‌شوند. به این صورت که، ابتدا جرم هر ذره با استفاده از روابط ۳ و ۴ محاسبه می‌گردد. سپس به تعداد k ، ذراتی که جرم بیش‌تری دارند، انتخاب می‌شوند. مابقی جمعیت که متعلق به این k ذره نیستند، تحت عنوان جمعیت تحت تأثیر انتخاب شده و پس‌از آن تأثیر نیروی k ذره بهتر، بر روی جمعیت تحت تأثیر با استفاده از رابطه ۷ محاسبه می‌شود. نیروی وارد شده از طرف k ذره بهتر بر ذرات تحت تأثیر، باعث ایجاد شتاب در ذرات متعلق به جمعیت تحت تأثیر می‌شود که میزان آن توسط رابطه ۸ محاسبه می‌گردد. به دلیل تأثیر شتاب به‌وجودآمده، سرعت ذرات متعلق به جمعیت تحت تأثیر، طبق رابطه ۹ تغییر می‌کند. این سرعت باعث حرکت این ذرات در فضای جستجو شده و موقعیت آن‌ها را طبق رابطه ۱۰ تغییر می‌دهد. در هر تکرار از الگوریتم، مقدار G ، مطابق با رابطه ۱۱ به‌روز می‌شود. روال ذکرشده تا رسیدن به اولین حالت بن‌بست و یا پایان یافتن تعداد تکرارها، ادامه می‌یابد. روند اجرای راهکار ترکیبی مطرح‌شده به‌صورت زیر است:

۱. تعداد p ذره به‌طور تصادفی به‌عنوان جمعیت اولیه تولید می‌شود.
 ۲. هریک از ذرات جمعیت اولیه، مقداردهی اولیه می‌شوند.
 ۳. میزان شایستگی هر یک از ذرات محاسبه شده و چنانچه خطا کشف شد برو به ۱۵.
 ۴. $gbest$ و $pbest$ ، با توجه به مقادیر شایستگی ذرات، به‌روز می‌شوند.
 ۵. سرعت و موقعیت هر ذره مطابق روابط ۱ و ۲ به‌روز می‌شوند.
 ۶. جرم هر پرنده با استفاده از روابط ۳ و ۴ محاسبه می‌شود.
 ۷. k جرم بهتر انتخاب می‌شوند. هرچه جرم بیش‌تر باشد بهتر است.
 ۸. مابقی جمعیت که متعلق به k جواب بهتر نیستند، به‌عنوان جمعیت تحت تأثیر انتخاب می‌شوند.
 ۹. تأثیر نیروی k جرم بهتر بر روی جمعیت تحت تأثیر با استفاده از رابطه ۷ محاسبه می‌شود.
 ۱۰. شتاب جمعیت تحت تأثیر، توسط رابطه ۸ محاسبه می‌شود.
 ۱۱. سرعت جمعیت تحت تأثیر، با استفاده از رابطه ۹ به‌روز می‌شود.
 ۱۲. موقعیت جمعیت تحت تأثیر، توسط رابطه ۱۰ به‌روز می‌شود.
 ۱۳. مقدار G با استفاده از رابطه ۱۱ به‌روز می‌شود.
 ۱۴. بازگشت به مرحله ۳
 ۱۵. پایان
- همان‌طور که ذکر شد، جهت بررسی هر ذره و محاسبه شایستگی آن از استراتژی ارائه‌شده در [۱]، استفاده شده است.

۴-۵- انتخاب پارامترها

از آنجاکه مقدار پارامترهای الگوریتم پرندگان، تأثیر بسزایی در سرعت رسیدن به پاسخ در راهکار پیشنهادی دارد، لذا پس از مطالعه در زمینه

ذرات ($gbest$) با توجه به مقادیر شایستگی ذرات و همچنین سرعت و موقعیت هر ذره با توجه به روابط ۱ و ۲ به‌روز می‌گردند. بدین معنی که، مسیرهای موجود، به سمت مسیرهای بهتر تغییر جهت می‌دهند و این روال تکرار می‌شود تا این‌که بن‌بست کشف شود یا تکرارها پایان پذیرد. شبه‌کد این راهکار به شرح زیر است:

۱. تعداد p ذره به‌طور تصادفی به‌عنوان جمعیت اولیه تولید می‌شود.
۲. هریک از ذرات جمعیت اولیه، مقداردهی اولیه می‌شوند.
۳. میزان شایستگی هر یک از ذرات محاسبه شده و چنانچه خطا کشف شد برو به ۷.
۴. $gbest$ و $pbest$ ، با توجه به مقادیر شایستگی ذرات، به‌روز می‌شوند.
۵. سرعت و موقعیت هر ذره به‌روز می‌شوند.
۶. برو به مرحله ۳.
۷. پایان.

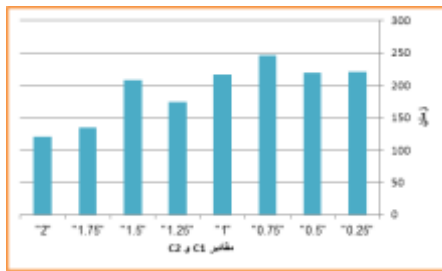
نحوه عملکرد محاسبه تابع شایستگی و کشف بن‌بست در مرحله ۳ از شبه‌کد راهکار پیشنهادی، از استراتژی مطرح‌شده در [۱]، استفاده شده است. استراتژی به‌کارگرفته شده، به این صورت عمل می‌کند که هر بار تنها یک ذره یا به عبارتی یک مسیر خاص را به نرم‌افزار Groove می‌فرستد. به عبارتی، به جای اینکه در فرآیند واریسی مدل، کل فضای حالت مدل را تولید و عملیات واریسی را جهت کشف بن‌بست انجام دهد، تنها بخشی از فضای حالت را در هر سطح، طبق ذره ار سالی، تولید می‌کند. سپس فضای حالت تولید شده با استفاده از ذره یا مسیر ار سالی را برای وجود بن‌بست یا عدم وجود آن واریسی می‌کند. همچنین استراتژی مطرح‌شده، میزان تابع شایستگی آن مسیر یا ذره را نیز محاسبه کرده و این دو را به‌عنوان پارامترهای خروجی به الگوریتم برمی‌گرداند.

۵-۳- راهکار مبتنی بر ترکیب الگوریتم پرندگان و الگوریتم

جستجوی گرانشی

در این بخش، راهکار پیشنهادی حاصل از ترکیب الگوریتم پرندگان و الگوریتم جستجوی گرانشی مورد بررسی قرار گرفته است. روال عملکرد این الگوریتم به این صورت است که ابتدا مطابق با راهکار ارائه‌شده در بخش ۵-۲ و پس از مشخص شدن گرامر مسئله مورد نظر، گراف میزبان و عمق مورد نظر جهت کاوش، تعداد p ذره به‌طور تصادفی به‌عنوان جمعیت اولیه تولید می‌شوند. سرعت هر ذره صفر و موقعیت آن با تولید اعداد تصادفی بین ۰ تا حداکثر تعداد انتقال‌های خروجی از یک حالت، مقداردهی می‌شوند. سپس، میزان شایستگی هر ذره، با استفاده از رابطه ۱۲ محاسبه شده، چنانچه خطا کشف شد، اجرا پایان می‌یابد و در غیراین‌صورت، $gbest$ $pbest$ و سپس، سرعت و موقعیت هر ذره با توجه به روابط ۱ و ۲ به‌روز می‌شوند.

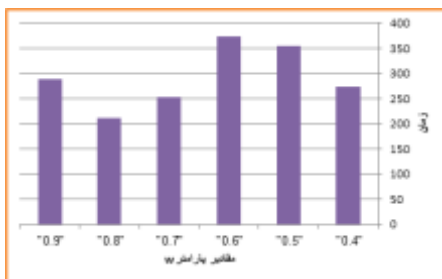
تا این مرحله، روند اجرای الگوریتم مطابق با الگوریتم ارائه شده در بخش ۵-۲ اجرا شده و پس‌از آن، ذرات به الگوریتم جستجوی گرانشی

شکل ۴: نتیجه آزمایش جهت انتخاب مقادیر مناسب C1 و C2

۵-۴-۲- انتخاب پارامتر w

این پارامتر نیز در مقاله اصلی الگوریتم پرندگان [۴۱]، اصلاً وجود ندارد. بلکه در مقاله دیگری که بعدتر توسط پدیدآورندگان الگوریتم پرندگان ارائه شد [۴۷]، وارد محاسبات این الگوریتم شد. مقدار پیشنهاد شده برای این پارامتر، عددی در بازه $[0.4-0.9]$ است. برای یافتن مقدار مناسب این پارامتر در راهکار پیشنهادی، مقادیر مختلف آزمایش شده است تا از انتخاب مقدار مناسب اطمینان حاصل شود. نتیجه این آزمایش در شکل ۵ در قالب نموداری به تصویر کشیده شده است. همان‌طور که مشخص است، بهترین کارایی راهکار پیشنهادی، با انتخاب مقدار 0.8 برای این پارامتر به دست آمده است.

شکل ۵: نتیجه آزمایش‌ها برای انتخاب مقدار مناسب پارامتر w

۶- پیاده‌سازی و ارزیابی

جهت پیاده‌سازی راهکارهای ارائه شده، بخشی از آن که وظیفه محاسبه تابع شایستگی و بررسی وجود بن‌بست در یک مسیر (پرنده، جسم) را به عهده دارد، به زبان java نوشته شده و در قالب یک استراتژی به ابزار Groove - برگرفته از [۱] - اضافه شده است. عملکرد این استراتژی به این صورت است که یک فایل حاوی یک دنباله از اعداد را که نماینده یک ذره در راهکارهای پیشنهادی است، به عنوان ورودی دریافت کرده، مشخص می‌کند که آیا این مسیر، حاوی بن‌بست است یا خیر. اگر حاوی بن‌بست نباشد، می‌زان شایستگی آن ذره را محاسبه کرده و به عنوان پارامتر خروجی برمی‌گرداند.

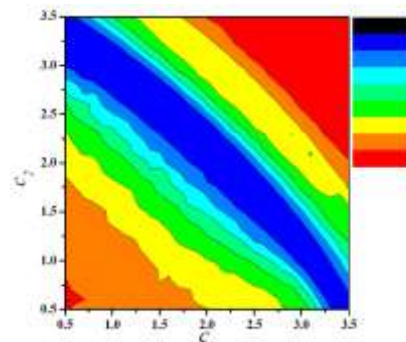
سایر بخش‌ها که وظیفه پیاده‌سازی الگوریتم پرندگان و نیز الگوریتم جستجوی گرانشی را به عهده دارند، به زبان C# و در محیط NET. پیاده‌سازی شده‌اند. به این ترتیب که، ابتدا در الگوریتم پیاده‌سازی شده در C#، جمعیت اولیه به‌طور تصادفی ایجاد می‌شود، سپس هریک از این ذرات، جهت تعیین اینکه حاوی بن‌بست است یا

انتخاب بهینه این پارامترها $[0.4-0.5]$ ، آزمایش‌هایی بدین منظور جهت یافتن بهترین مقادیر برای پارامترها در این راهکار انجام شده است. C1، C2 و w، پارامترهای محاسبه سرعت (رابطه ۱) در الگوریتم پرندگان هستند که انتخاب مقادیر آن‌ها تأثیر زیادی در سرعت و کارایی این الگوریتم و بنابراین راهکار پیشنهادی دارد.

۵-۴-۱- انتخاب پارامترهای C1 و C2

در مقاله اصلی الگوریتم پرندگان که اولین بار در سال ۱۹۹۵ ارائه شد [۴۱]، این دو پارامتر در محاسبه فرمول سرعت، وجود ندارند و به‌جای آن‌ها اعداد ثابت ۲ قرار داده شده است. این دو پارامتر در نسخه تغییر یافته الگوریتم پرندگان که در سال ۱۹۹۸ ارائه شد [۴۷]، وارد محاسبات الگوریتم پرندگان شدند و با محاسباتی، شرط $C1+C2 \leq 4$ را برای انتخاب آن‌ها لحاظ کرده‌اند و اعلام کرده‌اند که بسته به اینکه وابستگی به تجربیات شخصی ذرات برایمان در مسئله مهم‌تر است یا تجربیات جمعی، می‌توان مقادیر C1 و C2 را انتخاب کرد. با این وجود در کاربردهای مختلف، C1 و C2، معمولاً مساوی با یکدیگر و برابر با ۲ در نظر گرفته می‌شوند [۴۹]، [۵۰].

در [۴۴] آنالیزی در این زمینه انجام شده که نتیجه این تحلیل را در نموداری مطابق شکل ۳ منتشر کرده است. در این نمودار، مقادیر یک تابع ارزیاب، متناسب با تغییر C1 و C2، به تصویر کشیده شده است و محدوده‌های مختلف مقادیر این تابع ارزیاب با رنگ‌های مختلف از یکدیگر جدا شده‌اند. همان‌طور که مشخص است، بهترین مقادیر، در محدوده‌ای به رنگ آبی پرننگ به تصویر کشیده شده است.

شکل ۳: نمودار حاصل از بررسی مقادیر C1 و C2 [۴۴]

با توجه به اینکه در الگوریتم پیشنهادی، هم تجربیات شخصی ذرات و هم تجربیات جمعی کل جمعیت حائز اهمیت است، لذا تصمیم محققان بر این است که C1 و C2 را برابر با یکدیگر در نظر بگیرد که با توجه به موارد ذکر شده و نیز با توجه به شکل ۳ می‌توان گفت بهترین مقدار برای این انتخاب $C1=C2=2$ است. با این حال، برای اطمینان از درستی انتخاب مقادیر مناسب در راهکار پیشنهادی، محدوده معتبری از مقادیر C1 و C2 با فرض $C1=C2$ در راهکار پیشنهادی آزمایش شده است تا از انتخاب مقادیر درست اطمینان حاصل گردد که نتیجه آن به صورت نمودار شکل ۴ قابل مشاهده است. همان‌طور که از نمودار برمی‌آید، بهترین مقادیر همان $C1=C2=2$ است.

جدول ۱: پارامترهای اولیه

۳۰	جمعیت
۱۰۰	تعداد دفعات تکرار الگوریتم
۲	C2 و C1
۰/۸	w

لازم به ذکر است، نتایج ارائه شده، حاصل میانگین ۲۰ بار اجرای هر راهکار هستند. در جداول نتایج، برای هر راهکار، ستون اول، میانگین زمان پاسخ ۲۰ اجرا و ستون دوم، نسبت تعداد دفعات موفقیت راهکار در کشف بن‌بست، به تعداد دفعات اجرا است. مقایسه بین نتایج حاصل از کاوش مبتنی بر BFS و DFS که استراتژی‌های پیش‌فرض ابزار Groove در کاوش و واری فضای حالت مدل هستند، راهکار مبتنی بر الگوریتم ژنتیک (GA) ارائه شده در [۱]، راهکار پیشنهادی مبتنی بر الگوریتم پرندگان (PSO) و راهکار مبتنی بر ترکیب الگوریتم پرندگان و الگوریتم جستجوی گرانشی (PSO+GSA) انجام شده است.

۴-۱- مسئله ناهار خوردن فیلسوف‌ها

در این مسئله تعدادی فیلسوف دور یک میز نشسته‌اند. هر فیلسوف ابتدا در حال فکر کردن است. سپس گرسنه می‌شود. برای خوردن غذا چنگال سمت چپ، سپس چنگال سمت راست را برمی‌دارد و شروع به غذا خوردن می‌کند، آنگاه چنگال چپ و راست را زمین می‌گذارد و مجدداً شروع به فکر کردن می‌کند و این روال تکرار می‌شود. از آنجاکه هر چنگال بین دو فیلسوف مجاور مشترک است، اگر همه فیلسوف‌ها چنگال چپ خود را بردارند، سیستم دچار بن‌بست می‌شود. فضای حالت این مسئله با افزایش تعداد فیلسوفان به‌طور نمایی رشد کرده، در نتیجه منجر به انفجار فضای حالت می‌شود و ابزارهای واری مدل قادر به تولید کل فضای حالت مسئله و به‌تبع آن، واری مدل نمی‌باشند. نتایج حاصل از اجرای الگوریتم‌های ارائه شده بر روی این مسئله در جدول ۲ قابل مشاهده است.

جدول ۲: نتایج حاصل از اجرای راهکارهای مختلف بر روی مسئله ناهار خوردن فیلسوف‌ها

تعداد فیلسوف	BFS/DFS	GA		PSO		PSO+GSA	
		میانگین زمان پاسخ (sec)	#موفقیت/#اجرا	میانگین زمان پاسخ (sec)	#موفقیت/#اجرا	میانگین زمان پاسخ (sec)	#موفقیت/#اجرا
۱۵	کمبود حافظه	۲۹۲	۲۰/۲۰	۲۴/۵	۲۰/۲۰	۱۲/۲	۲۰/۲۰
۱۶		۶۵۰	۲۰/۲۰	۵۴/۳	۲۰/۲۰	۴۰/۹	۲۰/۲۰
۲۰		۶۲۸	۲۰/۲۰	۱۵۷/۳	۲۰/۲۰	۱۷۱	۲۰/۲۰
۳۰		۱۸۲۶	۲۰/۲۰	۷۱۴/۳	۲۰/۲۰	۱۰۸۴	۲۰/۲۰

ارائه شده با هدایت هوشمند تولید فضای حالت حتی در بزرگ‌ترین حالت با مشکل انفجار فضای حالت مواجه نشده و از هر ۲۰ بار اجرای الگوریتم‌ها، هر ۲۰ بار موفق به کشف بن‌بست شده‌اند. در اجرای آزمایش توسط الگوریتم‌های پیشنهادی، حداکثر حافظه‌ای که سیستم در بزرگ‌ترین و پیچیده‌ترین مدل تست شده (۳۰ فیلسوف) مصرف می‌کند، حدود ۳۰ مگابایت است، لذا می‌توان از این الگوریتم‌ها در واری مدل‌های با فضای حالت بزرگ و پیچیده‌تر نیز

خیر و محاسبه میزان شایستگی، به نرم‌افزار Groove ارسال و به استراتژی پیاده‌سازی شده در آن تحویل داده می‌شود. پارامترهای خروجی تولید و به C# بازگردانده می‌شود. ادامه مراحل کار الگوریتم‌های پرندگان و الگوریتم ترکیبی، در C# پیاده‌سازی شده است و به همین ترتیب این روند ادامه می‌یابد.

ابزار پیاده‌سازی شده و نیز نرم‌افزار Groove که استراتژی یاد شده به آن اضافه شده است، در آدرس <http://sourceforge.net/projects/psogsa-gts/files> بر روی اینترنت در دسترس هستند.

به‌منظور ارزیابی و بررسی دقت و نحوه عملکرد الگوریتم‌های ارائه شده، راهکارهای پیشنهادی بر روی ۴ مسئله معروف در واری مدل که ابزار Groove قادر به واری و کشف بن‌بست در آن‌ها نیست، مورد آزمایش قرار گرفته‌اند. این ۴ مسئله شامل مسئله غذا خوردن فیلسوف‌ها، مسئله بازی PacMan، مسئله پازل هشت‌تایی و سیستم جوخه خودرو است. جهت انجام آزمایش‌ها، لازم است ابتدا این سیستم‌ها توسط نرم‌افزار Groove مدل شوند. این مدل‌ها در آدرس <http://sourceforge.net/projects/psogsa-gts/files/Models.rar/download> بر روی اینترنت در دسترس هستند. نتایج این آزمایش‌ها با نتایج آن‌ها توسط پژوهش‌های مرتبط دیگر نظیر [۱] و [۴۳] که حوزه مورد پژوهش و تمرکز اصلی آن‌ها منطبق با پژوهش حاضر است، به‌عبارت‌دیگر، بر روی مقابله با مشکل انفجار فضای حالت در واری مدل سیستم‌های مدل شده توسط تبدیل گراف متمرکز شده‌اند، مقایسه شده است. لازم به ذکر است، آزمایش‌ها بر روی سیستمی با پردازنده Core i5 و حافظه 4GB انجام شده است. پارامترهای اولیه جهت پیاده‌سازی و انجام آزمایش‌ها، به شرحی که در جدول ۱ آمده است، انتخاب شده‌اند.

همان‌گونه که جدول ۲ نشان می‌دهد، عملکرد الگوریتم پرندگان و الگوریتم ترکیبی، از نظر سرعت اجرای رسیدن به حالت خطا، بسیار بهتر از الگوریتم ژنتیک است. روش‌های جستجوی BFS و DFS - از الگوریتم‌های پیش‌فرض مورد استفاده نرم‌افزار Groove - به دلیل ماهیت آن‌ها که بایست کل فضای حالت مسئله را تولید و پس از آن به واری مدل بپردازد، با مشکل انفجار فضای حالت مواجه شده و نرم‌افزار قادر به پاسخ‌گویی نیست. همان‌طور که مشاهده می‌شود، الگوریتم‌های

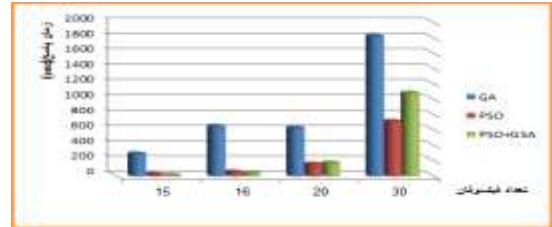
داشت، آن را می‌خورد و اگر ghost به خانه مجاور رفت و در آن pacman وجـود داشت، آن را می‌خورد. بازی زمانی تمـام می‌شود که یا تمام تیلها خورده شده باشد که حالت پیروزی است و یا ghost، pacman را بخورد که حالت شکست است. در پیاده‌سازی این مدل، پیروزی و شکست، هر دو به‌عنوان حالت بن‌بست شناخته می‌شوند. برای انجام این آزمایش، ۴ عدد ghost و ۳ عدد تیله و حداقل ابعاد صفحه بازی، ۴×۴ در نظر گرفته شده است. این ابعاد فضای حالت بزرگ و پیچیده‌ای را ایجاد می‌کند که منجر به مشکل انفجار فضای حالت شده و در نتیجه نرم‌افزار Groove قادر به واریسی فضای حالت این مدل نخواهد بود. نتایج اجرای الگوریتم‌ها بر روی این مسئله در جدول ۳ موجود است. از آنجا که در فضای حالت این مسئله، تعداد حالت‌های بن‌بست زیاد است و از مسیرهای مختلف می‌توان به آن‌ها رسید، سرعت رسیدن به حالت خطا و زمان پاسخگویی سریع است. نمودار شکل ۷ سرعت اجرای الگوریتم‌های ذکر شده را در این مسئله با یکدیگر مورد مقایسه قرار داده است.

مقایسه نتایج نشان می‌دهد که در این آزمایش، سرعت رسیدن به یک حالت خطا در مسئله مدل شده، الگوریتم پرندگان، ۵۳ درصد و سرعت الگوریتم ترکیبی ۴۶ درصد بهتر از الگوریتم ژنتیک است.

جدول ۳: نتایج حاصل از اجرای راهکارهای مختلف بر روی مسئله بازی Pacman

ابعاد صفحه	BFS/DFS	GA		PSO		PSO+GSA	
		میانگین زمان پاسخ (sec)	#موفقیت/#اجرا	میانگین زمان پاسخ (sec)	#موفقیت/#اجرا	میانگین زمان پاسخ (sec)	#موفقیت/#اجرا
۴×۴	کمبود حافظه	۵	۲۰/۲۰	۲/۵	۲۰/۲۰	۱/۹	۲۰/۲۰
۴×۵		۹	۲۰/۲۰	۴/۶	۲۰/۲۰	۴/۹	۲۰/۲۰
۵×۶		۲۶	۲۰/۲۰	۱۱/۷	۲۰/۲۰	۱۴/۵	۲۰/۲۰

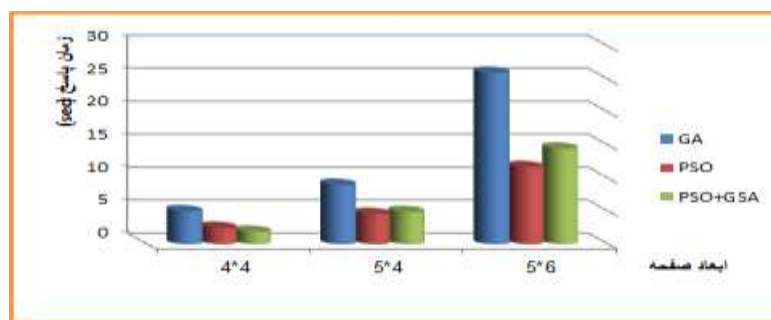
استفاده کرد. نمودار شکل ۶ سرعت این الگوریتم‌ها را در این مسئله با یکدیگر مقایسه کرده است. مقایسه نتایج نشان می‌دهد که در این آزمایش سرعت الگوریتم پرندگان، حدود ۷۲ درصد و سرعت الگوریتم ترکیبی حدود ۶۱ درصد بهتر از الگوریتم ژنتیک است.

شکل ۶: نمودار مقایسه سرعت پاسخ‌گویی الگوریتم ژنتیک، الگوریتم پرندگان و الگوریتم ترکیبی حاصل از ترکیب الگوریتم پرندگان و الگوریتم جستجوی گرانشی بر روی مسئله ناهار خوردن فیلسوف‌ها

۶-۲- مسئله بازی PacMan

در این بازی، دو عامل pacman و ghost می‌توانند به خانه‌های مجاور بروند. اگر pacman به یکی از خانه‌های مجاور رفت و در آن تیله وجود

شکل ۷: نمودار مقایسه سرعت پاسخ‌گویی الگوریتم ژنتیک، الگوریتم پرندگان و الگوریتم ترکیبی در آزمایش مسئله بازی PacMan

مدل‌سازی در Groove، بسیار گسترده است و Groove قادر به تأمین حافظه موردنیاز جهت واریسی آن نیست. در این مسئله، نحوه چیدمان اولیه اعداد، نقش بسزایی در شانس و زمان رسیدن به هدف ایفا می‌کند، لذا در انجام آزمایش‌های از گراف‌های میزبان با چیدمان متفاوت از اعداد استفاده شده است. اولین حالت، حالتی است که تنها با

۶-۳- مسئله پازل هشت‌تایی

در مسئله پازل هشت‌تایی، ۸ خانه حاوی مقدار و یک خانه خالی وجود دارد. هدف این است که خانه‌ها به‌صورت مرتب در جای خود قرار گیرند که این حالت، وضعیت بن‌بست است. فضای حالت این مسئله پس از

مقایسه نتایج نشان می‌دهد که در این آزمایش، سرعت الگوریتم پرندگان، ۵۶ درصد و سرعت الگوریتم ترکیبی ۶۴ درصد عملکرد بهتری نسبت به الگوریتم ژنتیک داشته است.

یک جابجایی، اعداد مرتب می‌شوند و در حالت‌های بعد، تعداد حرکات لازم برای رسیدن به هدف افزایش یافته است، لذا فضای حالت نیز بسیار گسترده‌تر می‌شود. نتایج اعمال روش‌های پیشنهادی و مقایسه با روش‌های ذکر شده در جدول ۴ و مقایسه سرعت الگوریتم‌های مذکور در نمودار شکل ۸ نمایش داده شده است.

جدول ۴: نتایج حاصل از اجرای راهکارهای مختلف بر روی مسئله پازل هشت‌تایی

چیدمان اولیه	BFS/DFS	GA		PSO		PSO+GSA																	
		میانگین زمان پاسخ (sec)	#موفقیت/#اجرا	میانگین زمان پاسخ (sec)	#موفقیت/#اجرا	میانگین زمان پاسخ (sec)	#موفقیت/#اجرا																
<table border="1"> <tr><td>۱</td><td>۳</td></tr> <tr><td>۵</td><td>۲</td><td>۶</td></tr> <tr><td>۴</td><td>۷</td><td>۸</td></tr> <tr><td>۲</td><td>۳</td><td>۶</td></tr> <tr><td>۱</td><td>۴</td><td>۸</td></tr> <tr><td>۷</td><td>۵</td></tr> </table>	۱	۳	۵	۲	۶	۴	۷	۸	۲	۳	۶	۱	۴	۸	۷	۵	کمبود حافظه	۲۳۹	۲۰/۲۰	۹۴/۷	۲۰/۲۰	۶۲/۵	۲۰/۲۰
	۱	۳																					
۵	۲	۶																					
۴	۷	۸																					
۲	۳	۶																					
۱	۴	۸																					
۷	۵																						
۳۶۱	۲۰/۲۰	۱۶۵	۲۰/۲۰	۱۴۷/۷	۲۰/۲۰																		

شکل ۸: نمودار مقایسه سرعت پاسخ‌گویی الگوریتم ژنتیک، الگوریتم پرندگان و الگوریتم ترکیبی حاصل از ترکیب الگوریتم پرندگان و الگوریتم جستجوی گرانشی در آزمایش مسئله پازل هشت‌تایی

به دلیل اینکه کشف بن‌بست در مراحل ابتدایی الگوریتم که مسیریها به‌طور تصادفی تولید و بررسی می‌شوند، صورت می‌گیرد و کار به انجام محاسبات و تکرارهای الگوریتم‌ها کشیده نمی‌شود، زمان‌ها در آزمایش‌ها راهکارهای مختلف، بسیار نزدیک به یکدیگرند. در [۴۳] نیز، پژوهشگران به‌منظور یافتن حالت شامل دنبال کردن یک دنبال‌کننده توسط دنبال‌کننده دیگر که حالت خطاست، این مسئله را به روش پیشنهادی خود، مورد آزمایش قرار داده‌اند. گرچه محققان، تنها یک مطالعه موردی را مورد آزمایش قرار داده‌اند و نیز به جزئیات کامپیوتری که آزمایش‌ها را بر روی آن انجام داده‌اند اشاره‌ای نکرده‌اند، باین‌حال مقایسه نتایج این روش با روش‌های پیشنهادی ما در جدول ۶ آمده است.

۴-۶- مسئله جوخه خودرو^{۲۳}

سیستم جوخه خودرو از چندین خودرو تشکیل شده است که با سرعت و فاصله ثابت از یکدیگر در یک بزرگراه حرکت می‌کنند. یک خودرو در جوخه به‌عنوان رهبر^{۲۴} است و دیگر خودروها آن را دنبال می‌کنند که به آن‌ها دنبال‌کننده^{۲۵} گفته می‌شود. دنبال‌کننده‌ها تو سط یک کانال به رهبر متصل‌اند. خصوصیتی که ما در نظر گرفته‌ایم این است که کانال نباید بین دو دنبال‌کننده ایجاد شود. به‌عبارت‌دیگر، یک دنبال‌کننده نمی‌تواند دنبال‌کننده دیگر را دنبال کند. این مسئله نیز به هنگام مدل‌سازی در ابزار Groove دچار مشکل فضای حالت شده و قادر به کشف بن‌بست و اتمام واریسی مدل نیست. جدول ۵ نتایج اجرای الگوریتم‌های مختلف و مقایسه آن‌ها را نشان می‌دهد. در این آزمایش،

جدول ۵: نتایج حاصل از اجرای راهکارهای مختلف بر روی مسئله جوخه خودرو

تعداد خودرو	BFS/DFS	GA		PSO		PSO+GSA	
		میانگین زمان پاسخ (sec)	#موفقیت/اجرا	میانگین زمان پاسخ (sec)	#موفقیت/اجرا	میانگین زمان پاسخ (sec)	#موفقیت/اجرا
۲۵	کمبود حافظه	۲/۹	۲۰/۲۰	۲/۶	۲۰/۲۰	۲/۶	۲۰/۲۰
۴۹		۳۳/۱	۲۰/۲۰	۳۰/۹	۲۰/۲۰	۳۲/۵	۲۰/۲۰

شده که تنها با یک جابجایی، اعداد مرتب می‌شوند و در حالت‌های بعد، تعداد حرکات لازم برای رسیدن به هدف افزایش یافته است. چنانچه گراف میزبان، چیدمانی پیچیده و کاملاً بهم‌ریخته از این مسئله باشد لذا، تعداد حرکات جابجایی لازم به‌منظور مرتب کردن پازل بسیار زیاد خواهد بود که منجر به فضای حالت بسیار بزرگ و پیچیده‌ای خواهد شد. در این حالت ممکن است الگوریتم‌های ارائه‌شده برای کشف حالت خطا در چنین فضای حالت بزرگ و پیچیده‌ای دچار ضعف شوند و در برخی از اجراها قادر به کشف بن‌بست موجود در فضای حالت مسئله نباشند.

شکل ۹، یک چیدمان پیچیده از پازل هشت‌تایی را نشان می‌دهد. این چیدمان به‌عنوان گراف میزبان در نظر گرفته شده و نتایج حاصل با الگوریتم‌های مختلف مورد مقایسه قرار گرفته است. این نتایج در جدول ۸ نشان داده شده‌اند.

۶	۱	۲
۴	۷	۳
۵		۸

شکل ۹: یک چیدمان پیچیده از پازل هشت‌تایی

همان‌طور که نتایج جدول ۷ نشان می‌دهند، راهکار پیشنهادی مبتنی بر الگوریتم پرندگان، اگرچه سرعت بهتری نسبت به الگوریتم ژنتیک در کشف بن‌بست دارد، اما مشاهده می‌شود که همانند الگوریتم ژنتیک که در ۵ اجرا از ۲۰ اجرا موفق به کشف بن‌بست نشده است، در ۴ اجرا موفق به کشف بن‌بست نشده است. لذا همان‌گونه که قبلاً اشاره شد، با توجه به اینکه یکی از مهم‌ترین معایب الگوریتم پرندگان، مشکل به دام افتادن در بهینه‌های محلی است، لذا این الگوریتم در جستجوی محلی دچار ضعف است. به نظر می‌رسد، دلیل احتمالی عدم موفقیت این الگوریتم در کشف بن‌بست در برخی از اجراها، وجود همین مشکل باشد. به‌منظور بررسی دلیل احتمالی ذکرشده، از یک الگوریتم دیگر که در جستجوی محلی، پرقدرت‌تر عمل می‌کند، در ترکیب با الگوریتم پرندگان استفاده شده است. این پیشنهاد در ارائه راهکار دوم، ترکیب الگوریتم پرندگان با الگوریتم جستجوی گرانشی، صورت گرفته است. همان‌طور که در ستون آخر جدول ۸ مشاهده می‌شود، الگوریتم پیشنهادی ترکیبی در ۱۹ تا از ۲۰ اجرا، موفق به کشف بن‌بست شده است.

جدول ۶: نتایج حاصل از اجرای راهکار ارائه‌شده در [۴۳] و راهکارهای

پیشنهادی

	BMC via SMT	PSO	PSO+GSA
تعداد خودرو	میانگین زمان پاسخ (sec)	میانگین زمان پاسخ (sec)	میانگین زمان پاسخ (sec)
۸	۱۰۰	۲/۸	۲/۴

۵-۶- ارزیابی توسط آزمون آماری ویلکاکسون

برای آنکه در این پژوهش اثبات شود، بین نتایج حاصل از راهکارهای پیشنهادی، نسبت به راهکار مبتنی بر الگوریتم ژنتیک، تفاوت معنی‌داری وجود دارد، کافی است نتایج توسط آزمون نظیر Wilcoxon signed-rank، مورد آزمایش قرار گیرد. در این آزمون که توسط ابزار SPSS قابل انجام است، چنانچه مقدار معناداری (sig.) کم‌تر از ۰/۰۵ باشد، نشانه آن است که تفاوت معنی‌داری بین دودسته از داده‌ها وجود دارد. نتیجه انجام این آزمایش در این پژوهش، در جدول ۷ ارائه شده است. مقدار مورد بحث، در مورد داده‌های آزمایش‌های انجام‌شده، در مورد مقایسه راهکار مبتنی بر الگوریتم پرندگان و الگوریتم ژنتیک، برابر ۰/۰۲ و در مورد مقایسه بین راهکار ترکیبی و الگوریتم ژنتیک، برابر ۰/۰۰۸ شد. لذا می‌توان نتیجه گرفت که در هر دو مورد، تفاوت معنی‌داری بین زمان‌های پاسخ حاصل از راهکارهای پیشنهادی و الگوریتم ژنتیک وجود دارد.

جدول ۷: خروجی آزمون Wilcoxon

	VAR0003-VAR0001	VAR0005-VAR0001
Z	۲/۱۹۲ ^a	۲/۶۶۶ ^a
Asymp.Sig. (2-Tailed)	۰/۰۲۸	۰/۰۰۸

۶-۶- اهمیت راهکار مبتنی بر ترکیب الگوریتم پرندگان و

الگوریتم جستجوی گرانشی

با افزایش ابعاد مسائل، واریاسی مدل در سیستم تبدیل گراف، با استفاده از الگوریتم‌های ارائه‌شده، ممکن است دچار کاهش دقت شود. به این معنی که این احتمال وجود دارد در برخی از اجراها، موفق به کشف خطا؛ به‌طور مثال بن‌بست، نشود. به‌طور مثال؛ در مسئله پازل هشت‌تایی، همان‌گونه که قبلاً اشاره شد، از آنجایی که نحوه چیدمان اعداد در گراف میزبان، نقش بسزایی در شانس و زمان رسیدن به هدف ایفا می‌کند، لذا از گراف‌های میزبان متفاوتی برای انجام آزمایش‌ها استفاده شده است. به‌این‌ترتیب که اولین حالت، حالتی در نظر گرفته

جدول ۸: نتایج حاصل از اجرای راهکارهای مختلف بر روی مسئله پازل هشت تایی با شروع از یک حال پیچیده به عنوان گراف میزبان

حالت شروع	BFS/DFS	GA		PSO		PSO+GSA										
		میانگین زمان پاسخ (SEC)	#موفقیت / #اجرا	میانگین زمان پاسخ (SEC)	#موفقیت / #اجرا	میانگین زمان پاسخ (SEC)	#موفقیت / #اجرا									
<table border="1"> <tr><td>۶</td><td>۳</td><td>۲</td></tr> <tr><td>۸</td><td>۴</td><td>۱</td></tr> <tr><td>۵</td><td>۷</td><td></td></tr> </table>	۶	۳	۲	۸	۴	۱	۵	۷		کمبود حافظه	۱۶۹۲	۱۵/۲۰	۱۳۴۵	۱۶/۲۰	۱۵۲۰	۱۹/۲۰
۶	۳	۲														
۸	۴	۱														
۵	۷															

برخلاف راهکار مبتنی بر الگوریتم پرندگان و الگوریتم ژنتیک که در تعداد بیش تری از اجراها موفق به کشف بن بست نشده‌اند، الگوریتم پیشنهادی ترکیبی، در ۱۸ اجرا از ۲۰ اجرا موفق عمل کرده است.

به عنوان مثالی دیگر، حالت پیچیده‌ای از مسئله غذا خوردن فیلسوف‌ها (۳۸ فیلسوف) که دارای فضای حالت بسیار گسترده‌ای است، مورد آزمایش قرار گرفت. جدول ۹، نتایج به دست آمده را توسط الگوریتم‌های مختلف نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود،

جدول ۹: نتایج حاصل از اجرای الگوریتم‌ها، بر روی مسئله ناهار خوردن فیلسوف‌ها با گراف میزبان ۳۸ فیلسوف

حالت شروع	BFS/DFS	GA		PSO		PSO+GSA	
		میانگین زمان پاسخ (SEC)	#موفقیت / #اجرا	میانگین زمان پاسخ (SEC)	#موفقیت / #اجرا	میانگین زمان پاسخ (SEC)	#موفقیت / #اجرا
۳۸ فیلسوف	کمبود حافظه	۳۹۳۶	۱۴/۲۰	۱۹۶۸	۱۵/۲۰	۲۳۲۲	۱۸/۲۰

ارائه شده نشان می‌دهند و ارسای مدل‌های با فضای حالت بسیار بزرگ که ابزارهای موجود نظیر Groove قادر به واریسی آن‌ها نبودند را ممکن ساخته‌اند.

نکته دیگر اینکه راهکارهای ارائه شده، همانند راهکارهای پیشین این عرصه [۱؛ ۴۳]، راهکارهای قطعی در کشف بن بست نیستند. به این معنی که چنانچه این راهکارها موفق به کشف بن بست نشوند با قطعیت نمی‌توان ادعا کرد که مدل تست شده حاوی بن بست نیست. اما عکس آن برقرار است. یعنی چنانچه بن بست کشف شود با قطعیت می‌توان گفت مدل مورد آزمایش حاوی بن بست است.

در این پژوهش، فرآیند واریسی مدل در سیستم تبدیل گراف، متمرکز بر کشف ویژگی بن بست است و پیاده سازی در این راستا صورت گرفته است. از آنجایی که بن بست به نوعی یک ویژگی Safety است، لذا می‌توان پژوهش‌های مشابهی را برای بررسی دیگر خصوصیات Safety با ایده گرفتن از این راهکار، انجام داد.

همچنین با توجه به اینکه خصوصیت Reachability، عکس خصوصیت Safety است، با اعمال تغییرات کوچکی در راهکار پیشنهادی، می‌توان خصوصیات Reachability را نیز توسط راهکار ارائه شده بررسی کرد.

به عنوان پیشنهاد در زمینه کارهای آتی، می‌توان با تغییر در تابع شایستگی و نحوه محاسبه آن، از این راهکار در کشف خصوصیات دیگر نیز بهره گرفت. در حال حاضر برای درستی یابی این خصوصیات، لازم است طراح، مدل را به گونه‌ای تغییر دهد که خصوصیت مورد انتظار به یک حالت بن بست تبدیل شود. در صورت کشف بن بست

۷- نتیجه‌گیری و کارهای آتی

هدف از این پژوهش، مقابله با مشکل انفجار فضای حالت در واریسی مدل سیستم‌های تبدیل گراف است که در راستای کشف بن بست، پیاده‌سازی شده است. در این راستا راهکاری مبتنی بر الگوریتم پرندگان جهت بهینه‌سازی روش‌های موجود ارائه شد. نتایج آزمایش‌ها بیانگر این است که راهکار پیشنهادی، بهینگی محسوسی را در سرعت کشف خطا موجب می‌شود. به گونه‌ای که به طور میانگین، حدود ۶۰ درصد سرعت بهتری نسبت به الگوریتم ژنتیک در کشف بن بست دارد.

با این حال در ابعاد بسیار بزرگ مسائل که فضای حالت، بسیار پیچیده و گسترده می‌شود، گاهی الگوریتم پرندگان در برخی از اجراها به دلیل گیرافتادن در دام بهینه‌های محلی، در کشف خطا ناتوان است. جهت بهبود این مشکل از الگوریتم جستجوی گراندهی به عنوان یک الگوریتم پر قدرت در جستجوی محلی، به صورت ترکیبی با الگوریتم پرندگان استفاده شده است. نتایج آزمایش‌ها نشان می‌دهند که الگوریتم ترکیبی ارائه شده، گامی مؤثر در بهبود این مشکل است. علاوه بر این، حدود ۵۷ درصد سرعت بهتری نسبت به الگوریتم ژنتیک در کشف بن بست دارد.

لازم به ذکر است که با وجود راهکارهای ارائه شده، مشکل انفجار فضای حالت مخصوصاً در مسائل با ابعاد بزرگ و پیچیده، هنوز به طور کامل حل نشده است و این مشکل همچنان به عنوان یک مشکل بحرانی باقی است، اما در راهکارهای ارائه شده سعی شده است گامی در راستای مقابله با این مشکل برداشته شود. نتایج راهکارهای

- aided systems theory, Springer-Verlag, 2007, pp. 523-530.
- [12] R.Behjati, M.Sirjani, and M.N.Ahmadabadi, Bounded Rational Search for On-the-Fly Model Checking of LTL Properties, *Fundamentals of Software Engineering*, 5961 (2010), pp. 292-307.
- [13] P.Godefroid and S.Khurshid, Exploring Very Large State Spaces Using Genetic Algorithms, *Software Tools for Technology Transfer (STTT) - Special section on tools and algorithms for the construction and analysis of systems*, 2004, pp. 117-127.
- [14] E.Alba, F.Chicano, M.Ferreira, and J.Gomez-Pulido, Finding deadlocks in large concurrent java programs using genetic algorithms, 10th annual conference on Genetic and evolutionary computation, 2008, pp. 1735-1742.
- [15] L.M.Duarte, L.Foss, R.Wagner, and T.Heimfarth, Model Checking the Ant Colony Optimisation, Distributed, Parallel and Biologically Inspired Systems, *Advances in Information and Communication Technology*, 329 (2010) 221-232.
- [16] J.Kennedy and R.Eberhart, Particle Swarm Optimization, *Proceedings of IEEE International Conference on Neural Networks*, 1995, pp. 1942-1948.
- [17] E.Rashedi, H.Nezamabadi-pour, and S.Saryazdi, GSA: A Gravitational Search Algorithm, *Information Sciences*, 2009, pp. 2232-2248.
- [18] C.Courcoubetis, M.Vardi, P.Wolper, and M.Yannakakis, Memory-efficient algorithms for the verification of temporal properties, *Formal Methods in System Design - Special issue on computer-aided verification: general methods*, 1992, pp. 275-288.
- [19] B.L.Webster, Solving combinatorial optimization problems using a new algorithm based on gravitational attraction, Florida Institute of Technology, 2004.
- [20] D.Dill, U.Stern, A New Scheme for Memory-Efficient Probabilistic Verification, *IFIP TC6/WG6.1 Joint International Conference on Formal Description Techniques for Distributed Systems and Communication Protocols, and Protocol Specification, Testing, and Verification*, 1996, pp. 333-348.
- [21] U.Stern and D.Dill, Improved probabilistic verification by hash compaction, *Correct Hardware Design and Verification Methods*, 987 (1995), pp. 206-224.
- [22] H.Sivaraja and G.Gopalakrishnan, Random Walk Based Heuristic Algorithms for Distributed Memory Model Checking, *Electronic Notes in Theoretical Computer Science*, 89 (2003), pp. 51-67.
- [23] P.Wolper and D.Leroy, Reliable hashing without collision detection, *COMPUTER AIDED VERIFICATION. 5TH INTERNATIONAL CONFERENCE*, 1993, pp. 59-70.
- [24] C.H.Yang, Prioritized Model Checking in, Stanford University, 1998.
- [25] S. Edelkamp, A. L. Lafuente, S. Leue, Directed explicit model checking with HSF-SPIN, *SPIN Workshop*, 2001, pp. 57-79.
- [26] C.Han.Yang, D.L.Dill, Validation with guided search of the state space, *The 35th Annual Design Automation Conference*, 1998.
- [27] S. Edelkamp, S. Jabbar, A. L. Lafuente, Heuristic search for the analysis of graph transition systems, *Graph Transformation (ICGT)*, 2006.
- [28] G.J.Holzmann, The Modelchecker SPIN, *IEEE Transactions on Software Engineering*, 1997, pp. 279-295.
- [29] R.Yousefian, V.Rafe, M.Rahmani, A Heuristic Solution for Model Checking Graph Transformation Systems, می‌توان نتیجه گرفت که خصوصیت موردنظر ارضا گردیده است. همچنین ممکن است با انتخاب یک تابع شایستگی جدید نتایج را بهبود بخشید.
- در راهکار پیشنهادی، پیاده‌سازی به‌گونه‌ای انجام شده است که بخشی از عملیات واریسی به‌منظور کشف بن‌بست، در قالب یک نرم‌افزار کاربردی در بسته NET. و مجزا از واسط گرافیکی ابزار Groove طراحی شده است. چرا که پیاده‌سازی الگوریتم‌های پیشنهادی به دلیل تعداد دفعات تکرار و اجرای جداگانه هر ذره یا راه‌حل برای رسیدن به هدف، با توجه به وجود روابط بازگشتی و نحوه پیاده‌سازی ساختار ابزار Groove، به‌سادگی امکان‌پذیر نبود. لذا تصمیم بر آن شد تا در مرحله اول برای بررسی قدرت کارایی الگوریتم پیشنهادی، بخشی از عملیات لازم به‌صورت جدا از ابزار در نظر گرفته شود و این امر باعث ایجاد یک سربار در زمان اجرای الگوریتم شده است. بدیهی است یکپارچه بودن کل عملیات در داخل ابزار واریسی مدل، بسیار مفیدتر و استفاده از آن ساده‌تر خواهد بود. لذا پیشنهاد این است که در کارهای آتی، این قابلیت به‌صورت یکپارچه در ساختار اصلی نرم‌افزار واریسی کننده پیاده‌سازی شود به‌گونه‌ای که از طریق منوهای داخلی ابزار Groove قابل دستیابی باشد.

مراجع

- [1] C.Baier and J.Katoen, *Principles of Model Checking*, MIT Press, 2008.
- [2] A. Rensink, The GROOVE Simulator: A Tool for State Space Generation, *Applications of Graph Transformations with Industrial Relevance (AGTIVE)*, 3062 LNCS (2003), 2003, pp. 479-485.
- [3] H.Peng and S.Tahar, A Survey on Compositional Verification, *Journal of circuits, systems, and computers*, 1998.
- [4] W.D.Roever, The Need for Compositional Proof Systems: A Survey, *International Symposium on Compositionality: The Significant Difference*, 1998, pp. 1-22.
- [5] P.Wolper and P.Godefroid, Using partial orders for the efficient verification of deadlock freedom and safety properties, *Formal Methods in System Design - Special issue on computer-aided verification: special methods II*, 1991, pp. 149-164.
- [6] P.Godefroid, Using Partial orders to improve Automatic Verification Methods, *2nd International Workshop on Computer Aided Verification*, 1991, pp. 176-185.
- [7] E.M.Clarke, R.Enders, T.Filkorn, and S.Jha, Exploiting symmetry in temporal logic model checking, *Formal Methods in System Design*, 1996, pp. 77-104.
- [8] V.Gyuris and A.Sistla, On-the-fly model checking under fairness that exploits symmetry, *Formal Methods in System Design*, 1999, pp. 217-238.
- [9] E.A.Emerson, A.P.Sistla, and Weyl, Symmetry and Model Checking, 1996, pp. 105-131.
- [10] G.Francesca, A.Santone, G.Vaglini, and M.L.Villani, Ant Colony Optimization for Deadlock Detection in Concurrent Systems, *IEEE Computer Society*, 2011, pp. 108-117.
- [11] E.Alba and F.Chicano, Ant Colony Optimization in Model Checking, *11th international conference on Computer*

- [41] Y. Shi and R. Eberhart, A modified particle swarm optimizer, in: The International Conference on Evolutionary Computation, IEEE World Congress on Computational Intelligence, 1998, pp. 69-73.
- [42] Z. H. Zhan, S. Yat-sen, J. Xiao, J. Zhang, and W. N. Chen, Adaptive control of acceleration coefficients for particle swarm optimization based on clustering analysis, Evolutionary Computation (CEC), 2007, pp. 3276-3282.
- [43] D. Bratton and J. Kennedy, Defining a Standard for Particle Swarm Optimization, Swarm Intelligence Symposium, 2007. SIS 2007. IEEE, (2007), pp. 120-127.
- [44] M. Settles, "An Introduction to Particle Swarm Optimization", University of Idaho, 1999.
- Applied Soft Computing, Elsevier, 24(2014), pp. 169-180.
- [30] G. Engels, J. H. Hausmann, R. Heckel, S. Sauer, Dynamic Meta Modeling: A Graphical Approach to the Operational Semantics of Behavioral Diagrams in UML, Springer, 2000, pp. 323-337.
- [31] L. Baresi, R. Heckel, S. Thöne, D. Varro, Modeling and validation of service-oriented architectures: application vs. style, the 9th European Software Engineering Conference Held Jointly With 11th ACM SIGSOFT International Symposium On Foundations Of Software Engineering (ESEC/FSE-11), 2003, pp. 68-77.
- [32] S. Thone, R. Heckel, Behavioral Refinement of Graph Transformation-Based Models, Electronic Notes In Theoretical Computer Science (ENTCS), (2005), pp. 101-111.
- [33] T. Mens, On the Use of Graph Transformations for Model Refactoring, in: Generative and Transformational Techniques in Software Engineering (GTTSE'05), Springer, (2005), pp. 219-257.
- [34] G. Taentzer, K. Ehrig, E. Guerra, J. de Lara, L. Lengyel, T. Levendovszky, et al. K. Ehrig, Model Transformation by Graph Transformation: A Comparative Study, *Workshop Model Transformation in Practice, Software and System Modelings (Sosym)*, 2005.
- [35] M. R. Nadaf, V. Rafe, Performance Modeling and Analysis of Software Architectures Specified Through Graph Transformations, Computing and Informatics, (2013), pp. 797-826.
- [36] T. Isenberg, Bounded Model Checking of Graph Transformation Systems via SMT Solving, 2014.
- [37] N. M. Sabri, M. Puteh, and M. R. Mahmood, "A Review of Gravitational Search Algorithm", International Journal of Advance in Soft Computing, 5(2013), pp. 1-39.
- [38] E. Rashedi, H. Nezamabadi-pour, and S. Saryazdi, "Filter modeling using gravitational search algorithm," Engineering Applications of Artificial Intelligence, 24(2011), pp. 117-122.
- [39] Z. Li-ping, Y. Huan-jun, and H. Shang-xu, Optimal choice of parameters for particle swarm optimization, Journal of Zhejiang University SCIENCE A, 6 (2005) 528-534.
- [40] R. Heckel, Graph Transformation in a Nutshell, Electronic Notes in Theoretical Computer Science (ENTCS), 148 (2006) 187-198.

زیر نویس‌ها

- ۱ Compositional Verification
- ۲ Partial Order Reduction
- ۳ Symmetry Reduction
- ۴ Particle Swarm Optimization Algorithm
- ۵ Gravitational Search Algorithm
- ۶ Deadlock
- ۷ Heuristic
- ۸ Exhaustive
- ۹ Ant Colony Algorithm
- ۱۰ Linear Temporal Logic
- ۱۱ Genetic Algorithm
- ۱۲ Reactive Systems
- ۱۳ Meta-Modeling
- ۱۴ Architectural Style Representation
- ۱۵ Refinement
- ۱۶ Refactoring
- ۱۷ Performance Analysis
- ۱۸ Bounded Model Checking
- ۱۹ Satisfiability Modulo Theories
- ۲۰ Forbidden Graph
- ۲۱ Type Graph
- ۲۲ Host Graph
- ۲۳ Car Platoon
- ۲۴ Leader
- ۲۵ Follower